

**ЕЛЕКТРОННЕ ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО:
ВПЛИВ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ РОЗВИТОК****ELECTRONIC CIVIL LITIGATION:
IMPACT OF WAR AND POST-WAR DEVELOPMENT**

Старченко А.А., студент I курсу магістратури

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена висвітленню питання впливу повномасштабної війни росії проти України на розвиток інформаційних технологій та їх впровадження у цивільне судочинство України. У статті досліджено стан електронного цивільного судочинства з моменту прийняття Цивільного процесуального кодексу України. Проаналізовано зміни, згідно з якими Цивільний процесуальний кодекс України викладено в новій редакції. Охарактеризовано стан нормативної бази, яка стала підґрунтям для впровадження цифрових технологій в цивільне судочинство. Звернуто увагу на розвиток технологій, що застосовуються в цивільному судочинстві у зв'язку із військовою агресією рф на території України. Проаналізовано нормативно-правові акти, якими були внесені зміни до Цивільного процесуального кодексу України щодо впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а також підзаконні нормативно-правові акти, якими регламентовано порядок її роботи. У статті проілюстровано переваги та недоліки Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та її окремих модулів та наголошено на необхідності їх подальшого розвитку. Охарактеризовано їх функціонал. Досліджено останні зміни у сфері електронного судочинства, зокрема, щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами. Визначено коло суб'єктів, що зобов'язані зареєструвати електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі. Також проаналізовано процесуальні наслідки не реєстрації електронних кабінетів для таких осіб. Акцентовано увагу на перевагах та недоліках впровадження зазначених змін. У роботі окреслено проблеми та перспективи розвитку Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та запропоновано способи її розвитку, зокрема, шляхом стабілізації роботи підсистем ЄСІТС «Електронний кабінет», «Електронний суд», внесення змін до законодавства України, розробки та впровадження нових модулів (підсистем) ЄСІТС, а також перехід на концепцію «дистанційного» правосуддя.

Ключові слова: електронне судочинство, єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, електронний суд, цивільне судочинство.

The article is devoted to the issue of the impact of russia's full-scale war against Ukraine on the development of information technologies and their implementation in the civil litigation of Ukraine. The article examines the state of electronic civil proceedings since the adoption of the Civil Procedure Code of Ukraine. The author analyzes the amendments according to which the Civil Procedure Code of Ukraine was restated. The author characterizes the state of the regulatory framework which has become the basis for the introduction of digital technologies into civil litigation. Attention is drawn to the development of technologies used in civil litigation in connection with the military aggression of the russian federation on the territory of Ukraine. The author analyzes the legal acts that amended the Civil Procedure Code of Ukraine regarding the introduction of the Unified Judicial Information and Telecommunication System, as well as the bylaws that regulate its operation. The article illustrates the advantages and disadvantages of the Unified Judicial Information and Telecommunication System and its individual modules and emphasizes the need for their further development. Their functionality is characterized. Recent changes in the field of electronic justice, in particular, regarding the mandatory registration and use of electronic offices in the Unified Judicial Information and Telecommunication System or its separate subsystem (module) that provides for the exchange of documents, are investigated. The author defines the range of entities that are obliged to register electronic offices in the Unified Judicial Information and Telecommunication System. The author also analyzes the procedural consequences of failure to register electronic offices for such persons. The author emphasizes the advantages and disadvantages of implementing these changes. The article outlines the problems and prospects for the development of the Unified Judicial Information and Telecommunication System and suggests ways to develop it, in particular, by stabilizing the operation of the UJITS subsystems "Electronic Cabinet" and "Electronic Court", amending the legislation of Ukraine, developing and implementing new modules (subsystems) of the UJITS, and switching to the concept of "remote" justice.

Key words: electronic litigation, the unified judicial information and telecommunication system, electronic court, civil litigation.

Вступ. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у ч. 1 ст. 6 закріплює право особи на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом [1]. Належне місце серед складових цього права і вчені, й практика Європейського суду з прав людини (далі також – ЄСПЛ, Європейський суд) відносить право особи на доступ до правосуддя.

Доступ до правосуддя, в свою чергу, передбачає, що особі має бути забезпечена можливість звернутись до суду для вирішення певного питання, і що з боку держави не повинні чинитись правові чи практичні перешкоди для здійснення цього права. В такому разі розвинуті держави світу всіляко намагаються забезпечити практичну реалізацію цього права. На допомогу цьому приходять електронні технології, що спрощують і полегшують особі можливість звернення до суду за захистом свого права.

Навіть ЄСПЛ для взаємодії з учасниками процесу, використовує інформаційно-телекомунікаційні технології. Мова йде про електронний сервіс eComms, який, з одного боку, полегшує роботу Європейського суду,

а з іншого дозволяє заявникам швидко і зручно комунікувати з судом.

В Україні впровадження електронних технологій у цивільний процес розпочалося з ухвалення у 2004 році Цивільного процесуального кодексу України (далі також – ЦПК України, Кодекс), яким вперше закріплено необхідність фіксування судових засідань технічними засобами [2].

При цьому, поштовхом до розвитку та впровадження електронних технологій у цивільний процес України стало запровадження Кабінетом Міністрів України у 2020 році на території України карантинних обмежень, спричинених поширенням коронавірусу COVID-19.

Такий розвиток продовжився й незважаючи на повномасштабне вторгнення росії та ведення останньою війни проти України. Більш того, за цей час було впроваджено нові технології, які допомагають здійснювати цивільне судочинство.

Мета статті. Метою цієї статті є дослідження стану електронного цивільного судочинства в Україні, з'ясування впливу військової агресії рф на розвиток та впровадження нових технологій у цивільне судочинство України, а також

виявлення перспектив розвитку електронного цивільного судочинства у найближчі роки.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика електронного цивільного судочинства була предметом дослідження таких вітчизняних науковців, як Голубевої Н.О., Васильєвої-Шаламової Ж.В., Дрогозюк К.Б., Щербак С.В., Ясинок М.М., Котвяковського Ю.О. та інших. Однак інформаційні технології постійно розвиваються та вдосконалюються, що зумовлює подальше їх впровадження в цивільний процес та, як наслідок, його осучаснення. Поряд із цим, практика функціонування електронного цивільного судочинства знаходиться фактично на стадії становлення і під час її впровадження виникає багато аспектів, що потребують обговорення, вдосконалення та впровадження розроблених правок та новел. Таким чином, проблематика електронного цивільного судочинства є актуальною та потребує її комплексного дослідження.

Виклад основного матеріалу. В наш час інформаційні технології інтегровані та застосовуються у всіх сферах життя людини. Не є виключенням і сфера судочинства, де застосування електронних технологій вже не є чимось дивним і незрозумілим. Більш того, електронні технології настільки сильно інтегрувалися у сферу судочинства, що, напевно, уявити останнє без них видається неможливим.

Вперше, необхідність впровадження в Україні інформаційних технологій у роботу судів та автоматизацію їх діяльності на нормативному рівні була закріплена у Стратегії реформування судової системи, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затверджена указом Президента України від 20 травня 2015 року [3].

З метою реалізації окремих положень вказаної Стратегії, у 2017 році Верховна Рада України прийняла Закон України № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким Цивільний процесуальний кодекс України викладено в новій редакції [4].

Так, у ст. 14 Кодексу було започатковано функціонування у судах Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі також – ЄСІТС), що забезпечує обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу та участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Крім того, почав функціонувати і автоматизований розподіл справ між судьями, що визначає на випадковій основі суддю (колегію суддів), який має розглядати справу.

Також, у новій редакції ЦПК України законодавець окреслив подальшу реалізацію окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, зокрема, Єдиного державного реєстру виконавчих документів (далі також – ЄДРВД), з початком функціонування якого виконавчі документи мають видаватися судами виключно в електронній формі.

Отже, з прийняттям ЦПК України в новій редакції сталася електронізація цивільного судочинства – було впроваджено ряд заходів, які мали спростити особам звернення до суду, полегшити роботу судових органів та гарантувати принцип безсторонності та неупередженості як суду, так і суддів. Зазначене мало бути досягнуто шляхом впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Проте Державна судова адміністрація України повноцінно так і не впровадила ЄСІТС, при цьому, запускаючи її окремі підсистеми (модулі) поетапно. Разом з тим, активність впровадження інформаційних систем в цивільне судочинство України на цьому етапі тимчасово було припинене.

Питання продовження розвитку та впровадження інформаційних технологій в цивільний процес постало

після запровадження на території України карантину у зв'язку з поширенням коронавірусу COVID-19.

Так, у травні 2021 року був прийнятий закон щодо впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [5], а згодом Вища рада правосуддя своїм рішенням затвердила Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [6], що фактично стало стартом на шляху поетапного впровадження у цивільне судочинство України Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Першим модулем ЄСІТС, який був впроваджений в цивільне судочинство України, став «Електронний суд». Ця система дозволяє користувачам взаємодіяти із судом і вчиняти всі процесуальні дії в електронній формі, зокрема, шляхом подання, реєстрації та надсилання процесуальних документів суду та іншим учасникам процесу з накладенням кваліфікованого електронного підпису, а також отримувати судові рішення в електронній формі. Слід відзначити зручність цієї системи, оскільки, з практичної точки зору, подання процесуальних документів в електронній формі зумовлює зменшення витрат (зокрема, на друк документу, відправку поштою) та значно економить час учасників справи. Це також дозволяє подати будь-який документ дистанційно безпосередньо до суду, де в найкоротший термін його мають зареєструвати та створити картку справи/приєднати до матеріалів існуючої справи.

Крім того, згідно з ч. 3 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» при поданні до суду процесуальних документів, передбачених частиною другою цієї статті, в електронній формі – застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору. Тобто, іншою перевагою при поданні до суду процесуальних документів через підсистему «Електронний суд» є зниження відповідної ставки судового збору, тобто помноження судового збору на коефіцієнт 0,8.

Слід звернути увагу, що підсистема ЄСІТС «Електронний суд», окрім подання документів в електронній формі, надає можливість мати доступ до всіх документів, що містяться у справі. Вказане дозволяє учаснику справи або його представнику ознайомлюватися із матеріалами справи дистанційно. Це особливо вигідно та зручно, коли суд знаходиться в іншій області або в іншому місті.

До недоліків цієї підсистеми варто віднести її матеріально-технічну недосконалість, недостатній функціонал (зокрема, недостатність шаблонів процесуальних документів), що виключає вчинення деяких процесуальних дій в електронній формі, а також її обмежений, порівнюючи з аналогічними системами закордоном, функціонал.

Запровадження карантину також надало можливість брати учасникам справи участь у судових засіданнях в режимі відеоконференції (далі також – ВКЗ), використовуючи власні технічні засоби (навіть зі смартфона). Так, законодавець, з метою дотримання учасниками справи карантинних обмежень, передбачив можливість останнім брати участь у судових засіданнях дистанційно поза приміщенням суду – з дому або офісу.

Слід вказати, що наразі всі суди в Україні мають технічну можливість для проведення судових засідань у режимі відеоконференції. Поряд з цим, іноді, особливо в невеликих судах, бракує залів, що технічно обладнані та придатні для проведення судових засідань в режимі відеоконференції. Як правило, такі зали заздалегідь заброньовані, і зазвичай перевагу для ВКЗ віддають справам у кримінальному процесі (зокрема, зв'язок із СІЗО). Звідси випливає висновок, що повідомляти суд про бажання проводити судові засідання в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів необхідно заздалегідь. Слід констатувати, що учасники справи все частіше користуються системою відеоконференції зв'язку. Так, від-

повідно до статистичних даних, що містяться на сайті ДП «Судові інформаційні технології» (телеграм канал «Електронний суд») у січні 2022 року за допомогою цієї системи судами проведено близько 15000 відеоконференцій, у січні 2023 – їх кількість збільшилась до 48000, у січні 2024 – показник сягнув 83849. Зазначений показник свідчить про розвиток електронного цивільного судочинства в Україні та активне використання інформаційних технологій учасниками справи – як правниками так і пересічними громадянами.

Неабиякий вплив на систему електронного цивільного судочинства спричинило повномасштабне вторгнення рф. Так, у зв'язку з таким, деякі території України опинилися під окупацією, на інших наразі активно ведуться бойові дії. Усе це мало наслідком вимушене припинення роботи державних органів, в тому числі і органів правосуддя, на цих територіях. Враховуючи вказане, своїми розпорядженнями голова Верховного Суду змінив територіальну підсудність таких судів на ті, які знаходяться в безпечніших регіонах. Разом з тим, на деяких територіях активних бойових дій суди все ж продовжили свою роботу. Так, наприклад, рішенням зборів суддів Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 05 травня 2022 року № 6, задля безпеки працівників суду Донецької області, було **запроваджено дистанційну роботу суду** у доступному для виконання посадових обов'язків місці в режимі реального часу через Інтернет. Так, направлення та реєстрація позовних заяв, заяв та клопотань та інших документів, які надходять на розгляд суду, відбувається в електронному виді через особистий кабінет в підсистемі ЄСІТС «Електронний суд» [7]. Окрім того, саме судові засідання відбувається виключно в дистанційному режимі. Відтак у особи є можливість або приймати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференцзв'язку з використанням власних технічних засобів або з приміщення іншого суду, при цьому подаючи до суду відповідну заяву.

Зауважимо, що дистанційний режим здійснення правосуддя був запроваджений у багатьох країнах, таких як США, Велика Британія, Франція, Естонія та інші, саме у зв'язку із спалахом пандемії коронавірусної хвороби. Так, у США дистанційний розгляд судових справ запровадили в деяких штатах в обов'язковому порядку, а в інших – за можливості. У Сполученому Королівстві було збільшено кількість судових засідань, які слухаються у спеціально розробленому мобільному додатку [8]. В перелічених країнах функціонує так звана система «онлайн-суд», що дозволяє функціонувати органам правосуддя в електронному режимі. Більш того, завдяки цій системі будь яка особа має можливість взяти участь у справі через смартфон.

Слід констатувати, що ЦПК України не передбачає можливості судді брати участь у судовому засіданні поза межами приміщення суду. За таких обставин, на нашу думку, доцільним є внесення змін до ЦПК України щодо врегулювання здійснення дистанційного правосуддя, якими передбачити, що у випадку загрози життю і здоров'ю учасників судового процесу, проведення судових засідань здійснюється поза межами приміщення суду з використанням ЄСІТС (її окремих підсистем). При цьому, як суддя, так і інші учасники судового процесу мають знаходитись у безпечних умовах.

Суттєвим кроком законодавця в контексті запровадження ЄСІТС у цивільне судочинство стало прийняття у 2023 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремих підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» № 3200-ІХ (далі – Закон № 3200), яким встановлена **обов'язкова** реєстрація електронних кабінетів: адвокатами, нотаріусами, державними та приватними виконав-

цями, арбітражними керуючими, судовими експертами, органами державної влади та іншими державними органами, які зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальними органами, органами місцевого самоврядування – з 18.10.2023; іншими юридичними особами – з 21.02.2024 [9].

Відзначимо, що суд **не розглядає** процесуальні документи, подані особами, які зобов'язані зареєструвати електронний кабінет в ЄСІТС, але такий не зареєстрували.

Слід звернути увагу, що особи, які мають електронний кабінет в ЄСІТС повинні вчиняти процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою такого кабінету з накладенням кваліфікованого електронного підпису. Вказане положення **виключає** можливість подання процесуального документа на електронну пошту суду, що певним чином обмежує право особи на доступ до правосуддя.

Водночас інші особи, які реєструють електронні кабінети в добровільному порядку, як і раніше можуть подавати документи до суду двома шляхами: як в паперовій формі – шляхом подачі документу безпосередньо в канцелярію суду або засобами поштового зв'язку, так і в електронній формі – шляхом подачі підписаного кваліфікованим електронним підписом документу на електронну пошту суду.

Окрім цього, у випадку якщо учасником справи є юридична особа або інша особа, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, копії процесуальних документів такому учаснику можливо направити через підсистему ЄСІТС «Електронний Суд», що також видається зручним, оскільки звільняє учасника справи від обов'язку надати підтвердження надсилання документа в паперовому вигляді. Наявність або відсутність в особі зареєстрованого електронного кабінету можна перевірити за кодом ЄДРПОУ (для юридичних осіб) або за реєстраційним номером облікової картки платника податків (для фізичних осіб) в підсистемі «Електронний суд».

На жаль, можемо спостерігати ситуацію, за якої досить велика кількість суб'єктів, обов'язок яких визначений ЦПК України, не виконали його положень та не зареєстрували електронні кабінети в ЄСІТС. Особливо це стосується юридичних осіб публічного права – органів місцевого самоврядування та їх структурних підрозділів, що розташовані в маленьких містах і селищах.

Поряд з цим, і цю проблему вирішує ухвалений Закон. Так, якщо інший учасник справи відповідно до частини шостої статті 14 цього Кодексу зобов'язаний зареєструвати електронний кабінет, але не зареєстрував його, учасник справи, який подає документи до суду в електронній формі з використанням електронного кабінету, **звільняється** від обов'язку надсилання копій документів такому учаснику справи. Відтак, наприклад, у справі про визначення місця проживання дитини, учасник справи, який подає процесуальний документ до суду через електронний кабінет, **не зобов'язаний** направляти копію такого документу третій особі – органу опіки та піклування, якщо остання не має зареєстрованого електронного кабінету в ЄСІТС. Вказаний припис законодавства безперечно стосується учасників процесу до сумлінного виконання зазначених новел.

Слід звернути увагу, що прив'язка електронних кабінетів фізичних осіб, зокрема, правничих професій, таких як нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі тощо до РНОКПП є скоріше недоліком, оскільки такий номер є конфіденційним, що позбавляє учасника справи можливості з'ясувати наявність зареєстрованого електронного кабінету в підсистемі ЄСІТС «Електронний суд», а відтак і можливості надсилати останнім процесуальні документи в електронній формі.

У зв'язку із цим пропонуємо, щоб електронні кабінети адвокатів, нотаріусів, державних та приватних виконавців,

арбітражних керуючих, судових експертів були прив'язані до офіційної адреси електронної пошти, що буде доступною на відповідних ресурсах та за якою їх можна ідентифікувати користувачам в електронному кабінеті, зокрема у підсистемі ЄСІТС «Електронний суд».

У зв'язку із внесеними Законом № 3200 змінами в частині обов'язкової реєстрації фізичними та юридичними особами електронних кабінетів в ЄСІТС, зазнав змін і сам зміст заяв, які подаються учасниками справи по суті спору. Відтак при поданні до суду позовної заяви, відзиву, відповіді на відзив, заперечень або пояснень особами, крім іншого, мають бути зазначені відомості про наявність або відсутність у такої особи зареєстрованого електронного кабінету в ЄСІТС.

Звертаємо увагу, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система так і не розпочала свою роботу в повному обсязі.

Так, неодноразово відкладався запуск підсистеми «Єдиний державний реєстр виконавчих документів», що має на меті дозволити судам надсилати учасникам справи виконавчі документи в електронній формі та відповідно надсилати такі документи до органів примусового виконання рішень для їх подальшого виконання. Зазначимо, що вказані зміни, зокрема, в ЦПК України щодо функціонування ЄДРВД внесені. Крім того, у 2022 році прийнято наказ № 177/2370/5, яким затверджено Положення про Єдиний державний реєстр виконавчих документів [10]. Проте у зв'язку з відсутністю бюджетних асигнувань програмне забезпечення Єдиного державного реєстру виконавчих документів ще перебуває в процесі розробки.

Потребує подальшого вдосконалення і підсистема ЄСІТС «Електронний суд». Зокрема, в зазначеній підсистемі наразі не реалізовано можливість подачі документів при співучасті як на стороні позивачів так і на стороні відповідачів. Також, в електронному суді відсутні деякі процесуальні документи. Так, через вказану підсистему неможливо подати, наприклад, заяву про перегляд заочного рішення чи заяву про усиновлення.

Окрім того, досить часто працівники судів у процесі реєстрації документів не здійснюють сканування останніх, що виключає можливість учасника справи ознайомитись з ними в електронній формі. Аналогічна проблема існує із судовими рішеннями, які часто забувають завантажити до «Електронного суду».

Станом на 2024 рік в Україні розробляється концепція оновлення електронного правосуддя, яка має окреслити пріоритетні напрями у впровадженні електронного правосуддя в Україні.

Відзначимо, що належна увага має приділятися і концепції розгляду справи в електронній формі. Мова йде про розгляд справи в електронному вигляді без формування справи в паперовому вигляді та відповідно без фізичного підписання судового рішення. В такому випадку зберігання інформації про справу, а також процесуальних документів здійснюється у спеціальному захищеному хмарному сховищі. При цьому, для такого розгляду справ потрібна наявність відповідного технічного забезпечення у суді. Такий формат розгляду справ стане можливим після повного впровадження ЄСІТС та її вдосконалення. Розглянута концепція вже працює у таких країнах як Естонія, США, Велика Британія тощо і вже виправдала покладені на неї очікування.

Висновки. Пришвиджене впровадження та вдосконалення електронного судочинства в Україні стало можливим через виклики, що постали у зв'язку з поширенням у 2020 році коронавірусу COVID-19 та початком війни в Україні. Зокрема, у цей період у цивільне судочинство України було впроваджено окремі підсистеми та модулі ЄСІТС.

Разом з цим, на нашу думку, слід активніше впроваджувати інформаційно-телекомунікаційні технології у цивільне судочинство України. Пріоритетним має бути впровадження концепції дистанційного правосуддя, а саме: розгляд справи поза межами приміщення суду, що викликано умовами сьогодення (загроза життю та здоров'ю учасників справи та працівників суду, оголошення повітряних тривог та ракетних небезпек), про що мають бути внесені відповідні зміни до ЦПК України.

Також, варто наголосити на необхідності вдосконалення та оновлення концепції підсистеми ЄСІТС «Електронний суд», яка має як матеріально-технічні так і функціональні недоліки. Крім цього, сучасна ЄСІТС, що функціонує у цивільному судочинстві України має застарілий, порівняно із аналогічними системами, що функціонують у країнах Європи, функціонал.

З огляду на викладене, доцільним є проведення повного аудиту ЄСІТС, після якого окреслити завдання щодо її оновлення та вдосконалення, внести необхідні зміни у чинне законодавство України, з урахуванням міжнародного досвіду та думки користувачів – учасників процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний договір від 04.11.1950 № 995_004. Ратифікована Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 28.05.2024).
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV/ Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2004, № 40–41, 42, ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 28.05.2024).
3. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента від 20.05.2015 № 276/2015/ Президент України. Офіційний вісник Президента України від 03.06.2015, № 13, стор. 33, стаття 864. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/276/2015> (дата звернення 28.05.2024).
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII/ Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2017, № 48, ст. 436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147a-19#Text> (дата звернення 28.05.2024).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України від 27.04.2021 № 1416-IX/ Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2021, № 27, ст. 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text> (дата звернення 28.05.2024).
6. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення від 17.08.2021 № 1845/0/15-21/ Вища Рада Правосуддя. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення 28.05.2024).
7. Режим роботи Слов'янського міськрайонного суду Донецької області. Офіційний веб-сайт Судової влади України. URL: <https://sl.dn.court.gov.ua/sud0544/pres-centr/news/1276713/> (дата звернення 28.05.2024).
8. Дистанційне правосуддя: невід'ємний елемент успішної судової реформи: стаття. *Право-Justice*, 2022. URL: https://lb.ua/blog/pravo_justice/539923_distantsiye_pravosuddya.html (дата звернення 28.05.2024).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремих підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України від 29.06.2023 № 3200-IX/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text> (дата звернення 28.05.2024).
10. Положення про Єдиний державний реєстр виконавчих документів, затверджене наказом Державної судової адміністрації України № 177/2370/5. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/annex_1_177_2370.pdf (дата звернення 28.05.2024).
11. Голубева Н.Ю. Електронне судочинство: міжнародний досвід: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 204 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14039>
12. Васильєва-Шаламова Ж.В., Кожемякіна К.С. Електронне судочинство у цивільному процесі України: тенденції розвитку та вплив карантину: стаття. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 78–81.